

TMK 3/2002

“ESTONIA” JA “TARK NAINE” MÕJUKA ÄRILEHE VAATEPUNKTIST

Eesti ooperilavastuse kajastamine Suurbritannia suuretiraazilise rahandus- ja äriühingkondade häälekandja veergudel on kahtlemata tähelepanu äratav sündmus. George Loomise artikkel *Tallinn celebrates its prima donna theatre* 4. jaanuari *Financial Times*'is ei ole muidugi “süvitsiminev” muusikaarvustus – lavastusmeeskonnale ja esitusele on pühendatud vaid üks lühike lõik, kuid hinnang neile on ülistav ja mõjub asjaosalistele ilmselt väga virgutavalt. Artiklist on välja jäänud naispeaosa teine esitaja Heli Veskus, kes laulis esietendusel 14. detsembril.

Poliitiline sõnum, mida “Targa naise” lavastus kannab eesti publiku jaoks, on George Loomisele vististi tabamata jäänud – ega siis terve maailm jõua jälgida ja mõista kohalike poliitikute ringmänge, aga on ju tore, kui lavastus tundub atraktiivne ka vaatajale, kelleni sellesse pikitud vihjed vajaliku konteksti puudumisel ei jõua.

Peapõhjusti, miks on Loomise kirjutis TMK-s lugemiseks välja pakutud, on aga see, et artikkel on üks – ja väga suure lugejaskonna seas levitatud – pilt, mis näitab, millisena me väljastpoolt vaadatuna paistame ja seda ajal, mil riigi mainekujundus on kuulutatud eriti tähtsaks asjaks. Lühike artikkel sisaldab mitut varasemast ajast tuntud stereotüüpi Eestist ja eesti inimestest kirjutamisel. Näiteks “balti ühtekuuluvus”, mis meil viimasel ajal väga populaarne ei ole – alustatakse hoopis Riiast, mille varju Tallinn läbi ajaloo ühtelugu on jäänud (“Ei saa me läbi Lätita,” kirjutas kunagi Hando Runnel). Siinkohal meenuvad mõni aasta tagasi välisajakirjanduses ilmunud vastukajad Erkki-Sven Tüüri teoste ettekannetele, milles rõhutati, et Tüür on “üks kuuldavamaid häáli Balti riikidest perestroika järel” ja “üks paljudest balti muusikutest, kes perestroikast kasu saanud” (vt TMK 2002, nr 4). Samuti müüt väikesest tublist endisest liiduvabariigist, mis on nüüdseks väga eesrindlik ja tugeva majandusega. Suure osa eesti inimeste elatustasemele mõeldes võib arvata, et Loomise tekst võiks tekitada vastukäivaid emotsioone.

Kolme Balti riigi pealinnadest on Riia ilmselt kõige rohkem teinud selleks, et maailm teaks sealsest ooperiteatrist. Aga selle pärast ei tohiks varju jätta teisi pealinnu. Carl Orffi ooperi Die Kluge ["Tark naine"] lavastus andis põhjust külastada Eesti Rahvusooperit Tallinnas, kus hooaeg kestab augustist juunini ja etendusi on mõnel kuul üle kolmekümne, sealhulgas balleti- ja lasteetendused. Pole paha riigi kohta, mille elanikkond on vaid üks miljon.

Eesti tugev majandus võimaldab valitsusel katta kaheksakümmend protsenti teatri eelarvest. Kuigi teatrihoone ei ole võib-olla selline pärl nagu Riia oma, on see küllaltki eriline. 700-kohaline teatrimaja on osa imposantsest kaheosalisest hoonetekompleksist (teist poolt kasutatakse kontsertide korraldamiseks), mis chitati ligi sajand tagasi. Majal on eestlaste südameis eriline koht, sest aastal 1919 sai seal kokku värskest iseseisvunud Eesti seadusandlik kogu pärast Lenini ebaharilikult suuremeelset otsust anda rahvale enesemääramisõigus. Pärast venelaste pommirünnakut aastal 1944, mil Eesti oli Saksa okupatsiooni all, elutati hoone sovettide poolt taas üles, kuid paljud selle juugendlikud detailid läksid kaduma. Varsti hakatakse maja renoveerima, eeskätt struktuurilistel ja tehnilistel põhjustel, kuid oleks kahju, kui ei tehtaks pingutusi, et taastada midagi hoone algsest välimusest.

Die Kluge on osa iseseisva mõtlemisega naistele keskenduvast läbivast teemast [teatri repertuaaris], mis kulmineerub maikuu festivaliga Prima la Donna, hõlmates ka "Lõbusa lese", "Salome" ja Falla "Lühikese elu", lisaks balletid "Cassandra" ja "Anna Karenina" (Marco Schiavoni ja Rodion Štšedrini muusikale). Vendade Grimmide muinasjutul põhineva Orffi ooperi "tark naine" on talutüdruk, kelle intelligents paneb keisri tema kätt paluma. Aga kui tüdruk annab nõu eesli pärast peetud vaidluses kaotajaks jäänule, mille otsustas keiser, süüdistab mees teda oma autoriteedi õhnestamises ja käsib tal lahkuda. Saa-

nud teada, et ta võib koltroris kaasa võtta oma lemmikasjad, valmistab tüdruk keisrile viimase õhtusöögi, joodab ta purju ja pakib koltroris. Kui keiser ärkab, lepivad nad ära.

Die Kluge esietendus Frankfurdis aastal 1943 ja on üks vähestest märkimisväärtetest ooperitest, mis tulid välja Natsi-Saksamaal. Pärast sõda oli Orff denatsifitseerimismenetluste uurimisel alune, menetsused lõppesid tema kasuks, kuid küsimused tema natsikallakutele on jäänud püsima ja on isegi arvatud, et mõned tema tööd on natside propaganda hääletorud. Kui "Targas naises" on sellest ükski tõend, läks see minu jaoks kaduma. Tegelikult näib mõistuse üleolek võimust üsnagi ebanatsilik. Ja Orffi muusika lihtne chitus oma säravate meloodiate ja tunglevate rütmidega toetab pigem üldmuljet "Targast naisest" kui haaravast, kergest (80 minutit pluss vaheaeg) ooperist, mille peaeesmärk on meelelahutus.

Neeme Kuningas, kes on ühtlasi teatri kunstiline juht, on teinud teravmeelse ajakohase lavastuse, tehes keisri võlur Ozi sarnaseks tegelaseks, kes esineb oma arvaannusavaldustega isikliku telekanali vahendusel. Hardi Volmeri kujundus, mis koosneb suuremas osas vanade [kodu]masinate prahihunnikutest, on ilmselt mõeldud hoiatusena tehnika ülehindamise eest, kuid igal juhul laskis see lool end selgesti avada.

Margit Saulep nimiosas oli atraktiivse lavaolekuga mahedavärviline sopran. Väino Piura bariton oli võimendatud, ilmselt selleks, et keisri esinemine oleks veelgi muljetavaldavam, kuigi selleks polnudki vajadust. Paljutõotav noor tenor Urmas Põldma eesliomaniku osas laulis pehme lüürikaga. Ja tüdriku isa bass Teo Maiste laulis võimsalt ooperi avamonoloogis. Dirigent Aivo Välja hoidis head orkestritaset teatris, kus kunagi olid muusikajuhtideks Neeme Järo ja Eri Klas.

Lühendatult tõlkinud ja kommenteerinud
ANNELI REMME

Keisri kõikenägevad silmad.
Harri Rospu foto